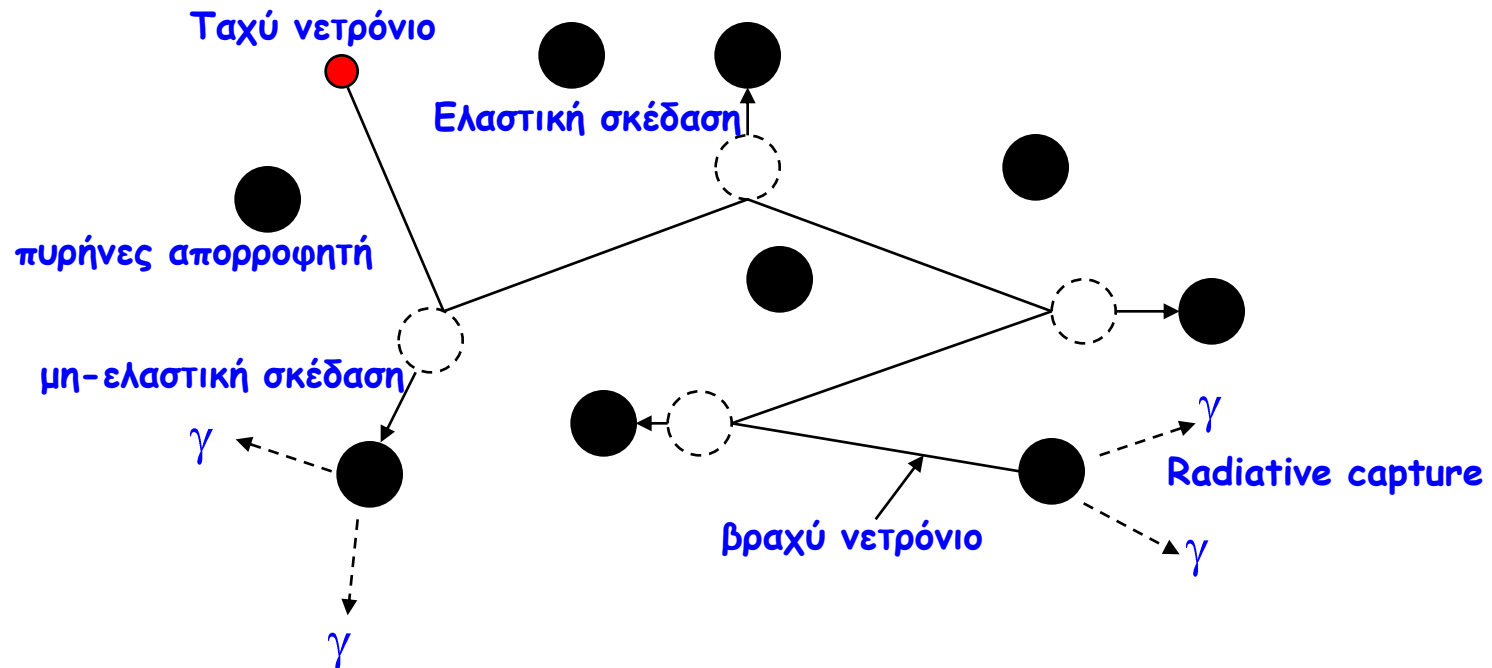

Νετρόνια

- Τα νετρόνια (n) είναι αφόρτιστα σωματίδια, απαιτείται πυρηνική αλλ/ση ώστε να μεταφερθεί ενέργεια στο υλικό (απορροφητή).
- Η πιθανότητα αλλ/σης (ενεργός διατομή, σ) εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το τύπο των πυρήνων του υλικού και την ενέργεια των νετρονίων.
- Γενικώς, η ενεργός διατομή, σ , είναι πολύ μικρή και τα νετρόνια μπορούν να ταξιδεύουν μεγάλες αποστάσεις (αρκετά cm) χωρίς αλλ/ση μέσα στην ύλη.
- Πάντως τα νετρόνια μπορούν να:
  1. σκεδάζονται - μεταφέρουν ενέργεια στο σκεδαζόμενο (recoil nuclei) πυρήνα,
  2. να απορροφηθούν με τη βοήθεια διαφόρων πιθανών αντιδράσεων.

Νετρόνια

- Ταχεία (μεγάλης ενέργειας) νετρόνια (fast neutrons):
μπορούν να προκαλέσουν ελαστικές σκεδάσεις, μη-ελαστικές σκεδάσεις και απορρόφηση, όπου η σύντηξη (fusion) είναι η κύρια μορφή απορρόφησης.

Σκέδαση Νετρονίων

- Ελαστική σκέδαση:

Ένα μεγάλο μέρος της ενέργειας των νετρονίων μεταφέρεται στον πυρήνα, ειδικά στην περίπτωση που έχουμε υλικό από ελαφρύς πυρήνες (μικρό A).

- Μη-ελαστική σκέδαση:

Ο σκεδαζόμενος πυρήνας διεγείρεται και μετέπειτα αποδιεγείρεται συνήθως με την ταυτόχρονη εκπομπή φωτονίων, γ .

Τα νετρόνια μετά από τη μη-ελαστική σκέδαση έχουν μικρότερη ενέργεια και συνήθως υπόκεινται μεγάλες αλλαγές στην κατεύθυνση τους.

Απορρόφηση Νετρονίων (Capture)

- Σύντηξη των νετρονίων με τους πυρήνες του στόχου (απορροφητή).
- Ο παραγόμενος σύνθετος πυρήνας διεγείρεται σε μια ενέργεια που είναι περίπου ίση:
~ αρχική Κινητική Ενέργεια νετρονίου + Binding Energy (BE~8 MeV).
- Αυτή η επιπρόσθετη ενέργεια του πυρήνα εμφανίζεται αργότερα ως προϊόντα αντίδρασης (ακτίνες γ, φορτισμένα σωματίδια και νετρόνια).
- Αν η πιθανότητα απορρόφησης $\ll$ πιθανότητα σκέδασης, τότε τα νετρόνια υπόκεινται πολλαπλές σκεδάσεις με αποτέλεσμα σταδιακά να χάνουν την ενέργεια τους. Αυτή η διαδικασία «καθυστέρησης» (moderation) τα οδηγεί σε θερμική ισορροπία. Αυτά τα νετρόνια ονομάζονται **θερμικά νετρόνια**: Η ενέργεια των θερμικών νετρονίων σε κανονική θερμοκρασία (300 °K) είναι περίπου $E \sim kT = 0.025 \text{ eV}$.

Αλληλεπιδράσεις Νετρονίων

- **Ελαστική σκέδαση** με πυρήνες απορροφητή (στόχου) $A(n,n)A$: βασικός μηχανισμός απώλειας ενέργειας νετρονίων τάξης **1 MeV**.
- **Μη-ελαστική σκέδαση** πυρήνες απορροφητή (στόχου) $A(n,n')A^*$, $A(n,2n')B$, κλπ: βασικός μηχανισμός απώλειας ενέργειας νετρονίων **> 1 MeV**.

- **Radiative neutron capture** $X(n,\gamma)X$:

$$n + {}^A_Z X \rightarrow \gamma + {}^{A+1}_Z X, \quad \sigma_n^{\text{capt}} \propto \frac{1}{v}, \quad v = \text{ταχύτητα νετρονίου}$$

- **Πυρηνικές αντιδράσεις**: (n,p) , (n,n') , (n,α) , (n,d) , $(n,n'p)$, κλπ. όπου έχουμε σύλληψη νετρονίου και εκπομπή φορτισμένου σωματιδίου: **eV < E_n < keV**.
- **Πυρηνική σχάση (Fission)**: θερμικές ενέργειες.
 $n + (Z,A) \rightarrow (Z_1,A_1) + (Z_2,A_2) + n + n + \dots$
- **Παραγωγή αδρονικού πίδακα**: υψηλές ενέργειες **$E_n > 100 \text{ MeV}$** .

Κατηγορίες Νετρονίων

- Υψηλής ενέργειας: $E_n > 100 \text{ MeV}$.
- Ταχέα νετρόνια: $100 \text{ keV} < E_n < 100 \text{ MeV}$
- Επιθερμικά νετρόνια: $0.1 \text{ eV} < E_n < 100 \text{ keV}$
- Θερμικά νετρόνια: $E_n \sim kT \sim 1/40 \text{ eV}$
- Ψυχρά ή Υπερ-ψυχρα: $E_n \sim \text{meV}$ ή μeV

Η ολική πιθανότητα αλληλεπίδρασης νετρονίων είναι:

$$\sigma_{\text{tot}} = \sigma_{\text{el}} + \sigma_{\text{inel}} + \sigma_{\text{capt}} + \dots$$

πολλαπλασιάζουμε με την πυκνότητα των ατόμων $\rightarrow$ μέσο μήκος ελεύθερης διαδρομής (mean free path length):

$$N = N_0 e^{-\frac{x}{\lambda}}$$

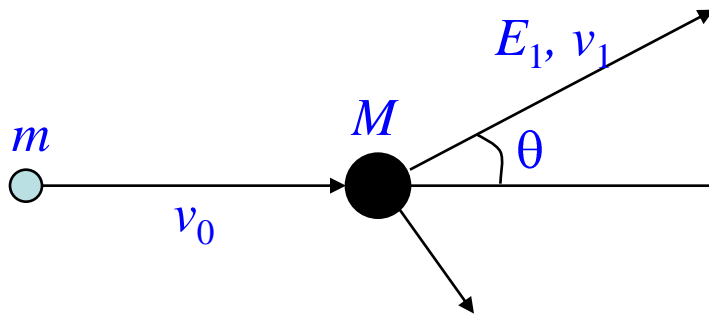
$$\frac{1}{\lambda} = N \sigma_{\text{tot}} = \frac{N_A \rho}{A} \sigma_{\text{tot}}$$

Εξασθένηση νετρονίων σε πάχος x

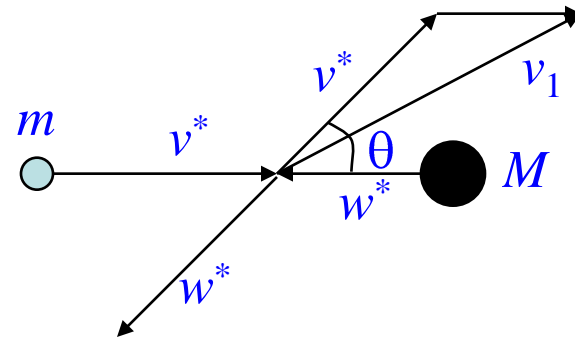
$$\lambda = \frac{\int_0^{\infty} x \exp(-x/\lambda) dx}{\int_0^{\infty} \exp(-x/\lambda) dx}$$

Νετρόνια

- Καθυστέρηση ταχέων νετρονίων $\rightarrow$ **moderation**, πολύ σημαντική διαδικασία για την πυρηνική φυσική και τεχνολογία. Νετρόνιο εισέρχεται στην ύλη και σκεδάζεται όπισθεν (**μη-ελαστική**) πρόσθια (**ελαστική**) χάνοντας ενέργεια μέχρι την θερμική ισορροπία με τα γειτονικά άτομα, οπότε συλλαμβάνεται από κάποιο πυρήνα.

σύστημα εργαστηρίου

σύστημα κέντρου μάζας (CM)

$$m v_0 = (m + M) V_{cm} \quad \text{διατήρηση ορμής}$$

$$v^* = v_0 - V_{cm} = M v_0 / (m + M)$$

$$M/m = A \quad !!$$

Νετρόνια

- Θεώρημα των συνημίτονων των v^* , v_1 και V_{cm} θα έχουμε:

$$v_1^2 = (v^*)^2 + (V_{cm})^2 + 2 v^* V_{cm} \cos \theta$$

$$v_1^2(\max) = (v^* + V_{cm})^2 = v_0^2 \quad (\theta = 0)$$

$$v_1^2(\min) = (v^* - V_{cm})^2 = (M - m)^2 v_0^2 / (M + m)^2 = \alpha v_0^2 \quad (\theta = 180^\circ)$$

όπου $\alpha = (M - m)^2 / (M + m)^2$

- Ενέργειες σκέδασης είναι:

$$E_1(\max) = \frac{1}{2} m v_0^2 = E_0$$

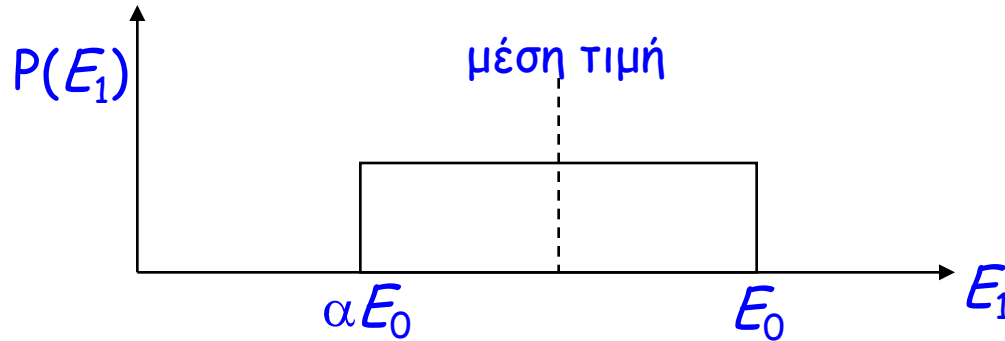
$$E_1(\min) = \alpha E_0 \quad [=0 \text{ for } M = m] \text{ (σκέδαση με πρωτόνιο, και επομένως}$$

έχουμε καθυστέρηση νετρονίων πιο αποδοτική με πρωτόνια ή ελαφρούς πυρήνες, για παράδειγμα: Νερό, παραφίνη, κ.λ.π.)

Νετρόνια

Κατανομή ενεργειών για διάφορες σκεδάσεις νετρονίων:

$$\text{Μέση τιμή: } \overline{E_1} = \frac{1}{2} (1 + \alpha) E_0 \Rightarrow \overline{E_1} = \frac{1}{2} E_0 \quad \text{for } M = m$$

- Επόμενες n σκεδάσεις: $\overline{E}_n = E_0 \times \left(\frac{\overline{E}_1}{E_0} \right)^n$
- Εκθετική μείωση της ενέργειας E_n vs $n \Rightarrow$ γραμμική σε λογαριθμική κλίμακα
- Κατανομή Condon-Breit για n σκεδάσεις: $\frac{dP(E_n)}{dE} = \frac{1}{E_0 (n-1)!} \left(\ln \frac{E_0}{E} \right)^{n-1}$

Νετρόνια

- Καλύτερα να υπολογίσουμε τη μέση μείωση του λογαρίθμου (ενέργειας) σε μια σκέδαση $\rightarrow$ *logarithmic energy decrement*

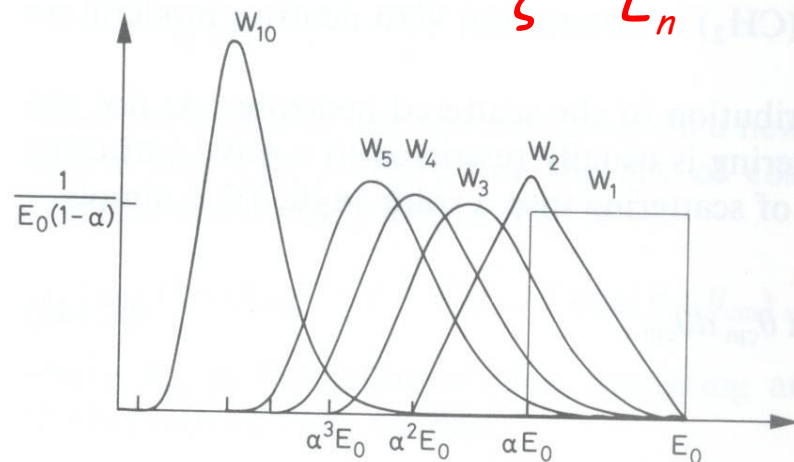
$$\xi = \overline{\ln(E_0 / E_1)} = 1 + \frac{M - m^2}{2Mm} \ln\left(\frac{M - m}{M + m}\right)$$

Για σκέδαση από πρωτόνια $M=m \rightarrow \xi=1$

Μετά από n σκεδάσεις

$$\overline{\ln E_n} = \ln E_0 - n\xi \Rightarrow n = \frac{1}{\xi} \ln \frac{E_0}{E_n}$$

για $M=A \ll 6 \rightarrow \xi = \frac{2}{A} - \frac{4}{3A^2}$

Για σκέδαση από πρωτόνια νετρόνια αρχικής ενέργειας $E=2 \text{ MeV}$ θερμοποιούνται ($E=0.025 \text{ eV}$) μετά από 18 σκεδάσεις

Ανίχνευση Νετρονίων

- Έμμεσες τεχνικές ανίχνευσης: το νετρόνιο αλληλεπιδρά ώστε να παράγει φορτισμένα σωματίδια

Θωράκιση Νετρονίων

- **Θερμοποίηση νετρονίων:**
Υλικά πλούσια σε πρωτόνια H (Νερό, παραφίνη-polythene)
- **Θωράκιση θερμικών νετρονίων:**
Μπετόν (Concrete)
Φύλλα Καδμίου (Cadmium sheet) (μεγάλη απορρόφηση στις χαμηλές ενέργειες)

Νετρίνο

- Όπως τα φωτόνια τα νετρόνια έτσι και τα νετρίνο ανιχνεύονται έμμεσα - μόνο δια μέσου των αλληλεπιδράσεων τους.
- Εξαρτάται από τη γεύση του νετρίνο θεωρούμε τις παρακάτω διαδικασίες:

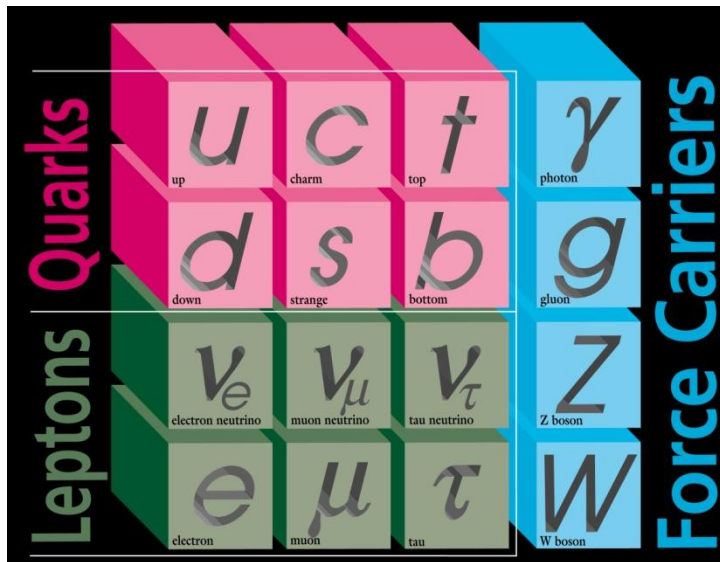

- Η ενεργός διατομή της αλλ/σης ν_e στη περιοχή ενέργειας MeV υπολογίζεται ως:

$$\sigma(\text{IN}) = \frac{4}{\pi} 10^{-10} \left(\frac{\hbar p}{m_p c} \right)^2 = 1.6 \times 10^{-44} \text{ cm}^2 \text{ για } 0.5 \text{ MeV}$$

Μια υπενθύμιση

Τα στοιχειώση σωματίδια σήμερα:

$3 \times 6 = 18$ quarks

+ 6 λεπτόνια

= 24 φερμιόνια (συστατικά της ύλης)

+ 24 αντισωματίδια

48 στοιχειώδη σωματίδια

consistent with point-like dimensions within the resolving power of present instrumentation ($\sim 10^{-16}$ cm)

12 διαδότες δυνάμειν (γ , $W^{\pm}$, Z , 8 gluons)

+ το σωματίδιο the Higgs spin 0 (ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΑΝΑΚΑΛΥΦΘΕΙ ΑΚΟΜΗ!!!)
υπεύθυνο για τη δημιουργία των μαζών όλων των σωματιδίων

ΑΝΙΧΝΕΥΤΕΣ

Ανιχνευτής
Ακτινοβολίας

Μετατροπή Ενέργειας
της Ακτινοβολίας

Σε
Ηλεκτρική
Ενέργεια

Αλληλεπίδραση Ακτινοβολίας με την Ύλη

Φορτισμένα Σωματίδια

Ιοντίζουν ή Διεγείρουν

ΑΜΕΣΑ

Ουδέτερα Σωματίδια

Δημιουργούν με την ύλη Φορτισμένα
Σωματίδια (πυρηνικές αντιδράσεις)

ΕΜΜΕΣΑ

Ακτίνες γ-Χ

Ιοντίζουν ή Διεγείρουν την ύλη

ΑΜΕΣΑ

- Ποσότητα ακτινοβολίας
- Ενέργεια Ακτινοβολίας
- Χρόνος Διέλευσης Ακτινοβολίας
- Σημείο Πρόσκρουσης
- Είδος Ακτινοβολίας

πληροφορίες από ανιχνευτή

ΑΝΙΧΝΕΥΤΕΣ

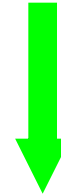
Ταξινόμηση Ανιχνευτών

ΑΝΙΧΝΕΥΤΕΣ ΙΟΝΤΙΣΜΟΥ

- Αερίου
(Gas chambers)
- Στερεάς Κατάστασης
(Solid State Detectors)
- Φωτογραφικά Γαλακτώματα
(Emulsion Chambers)

ΑΝΙΧΝΕΥΤΕΣ ΔΙΕΓΕΡΣΗΣ

- Σπινθηριστές
(Scintillator Counters)
- Θερμοφωταύγεια
(Thermoluminescence Detectors)

Χαρακτηριστικά Ανιχνευτών

- Ευαισθησία (Sensitivity)
- Ενεργειακή Διακριτική Ικανότητα (Energy Resolution)
- Χωρική Διακριτική Ικανότητα (Spatial Resolution)
- Ανιχνευτή Ικανότητα (Detector Efficiency)
- Γεωμετρική Αποδοχή (Solid Angle or Acceptance)
- Χρόνος Απόκρισης (Response Time)
- Ανενεργός Χρόνος (Dead Time)

Ευαισθησία Ανιχνευτή

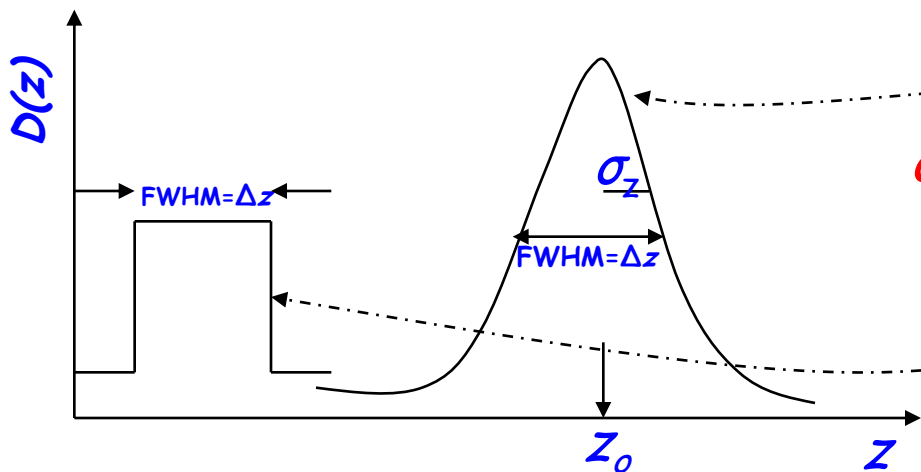
- Η ικανότητα του ανιχνευτή να δημιουργήσει **χρήσιμο σήμα** για μια συγκεκριμένη ακτινοβολία. → Συνάρτηση των **στοιχείων** του ανιχνευτή
  - **όγκος,**
  - **ενδογενής θόρυβος,**
  - **προστατευτικό «παράθυρο»,**
  - **ενεργός διατομή του υλικού, κλπ.**
- Ενεργός διατομή & μάζα του ανιχνευτή → **πιθανότητα** η προσπίπτουσα ακτινοβολία να απορροφηθεί μερικώς ή ολικώς.
- Ενδογενής θόρυβος → ανεξάρτητος από την πρόσπτωση ακτινοβολίας, καθορίζει δε το **μικρότερο ποσό ιοντισμού** που πρέπει να προκληθεί για να έχουμε χρήσιμο σήμα.
- Πάχος προστατευτικού «παραθύρου» (ενέργειας) αποκλείει την ανίχνευση ακτινοβολιών με πολύ χαμηλή ενέργεια λόγω απορρόφησης.

Διακριτική Ικανότητα

- **Διακριτική ικανότητα (resolution):** χαρακτηριστική ιδιότητα ενός ανιχνευτή στη μέτρηση μιας ποσότητας Z . Έστω z είναι η απόκριση του ανιχνευτή, τότε η διακριτική ικανότητα του ανιχνευτή ορίζεται ως η τυπική απόκλιση σ_z ή το πλάτος στο μισό του μέγιστου ύψους κορυφής (**Full Width Half Maximum, FWHM**) Δz της κατανομής $D(z)$ στη μέτρηση της ποσότητας z μια μονοχρωματική κατανομή εισόδου $\delta(Z - \langle Z \rangle)$.

- Η μέση τιμή της μετρούμενης ποσότητας είναι: $\langle z \rangle = \int z D(z) dz$

- Η απόκλιση από τη μέση τιμή είναι: $\sigma_z^2 = \langle z - \langle z \rangle^2 \rangle = \int z - \langle z \rangle^2 D(z) dz$
- τυπική απόκλιση σ_z είναι η τετραγωνική ρίζα της απόκλισης

$$\text{Αν } D(z) = A e^{-(z-z_0)^2 / 2\sigma_z^2}, \quad z_0 = \langle z \rangle$$

$$\sigma_z = \sqrt{\langle z - z_0^2 \rangle} = \frac{\text{FWHM}}{2\sqrt{2\ln 2}} = \frac{\text{FWHM}}{2.36}$$

Αν $D(z)$ είναι σταθερή κατανομή:

$$\sigma_z = \sqrt{\langle z - \sigma_z^2 \rangle} = \frac{\Delta z}{\sqrt{12}}$$

Διακριτική Ικανότητα

- **σχετική διακριτική ικανότητα (relative resolution)** όταν μετράμε μια ποσότητα Z . Έστω z είναι η απόκριση του ανιχνευτή, τότε η σχετική διακριτική ικανότητα του ανιχνευτή ορίζεται ως ο **λόγος** μεταξύ της **τυπικής απόκλισης σ_z** και της **μέσης μετρούμενης τιμής $\langle z \rangle$** :

$$\delta Z = \frac{\sigma_z}{\langle z \rangle}$$

- Αν η μόνη πηγή της διακύμανσης (fluctuations) της απόκρισης του ανιχνευτή είναι η στατιστική διακύμανση του αριθμού N των φορτισμένων σωματιδίων που καταγράφονται για παράδειγμα από τον ανιχνευτή και αν ακολουθεί Poisson κατανομή τότε για $N > 20$ η απόκριση θα ακολουθεί γκαουσιανή κατανομή και η σχετική διακριτική ικανότητα θα είναι:

$$\delta Z = \frac{\sigma_z}{\langle z \rangle} = \frac{\sqrt{N}}{N} = \frac{1}{\sqrt{N}}$$

Διακριτική Ικανότητα

- Αν δεν ισχύει η υπόθεση του Poisson, τότε έχουμε το φαινόμενο Fano

$$F = \left(\frac{\text{μετρούμενη Διακριτική Ικανότητα}}{\text{Διακριτική Ικανότητα αν είχαμε Poisson στατιστική}} \right)^2$$

Για ανιχνευτές στερεάς κατάστασης $F \sim 0.06$,
Για ανιχνευτές φθορισμού $F \sim 1$
Για ανιχνευτές αερίου $F \sim 0.17$

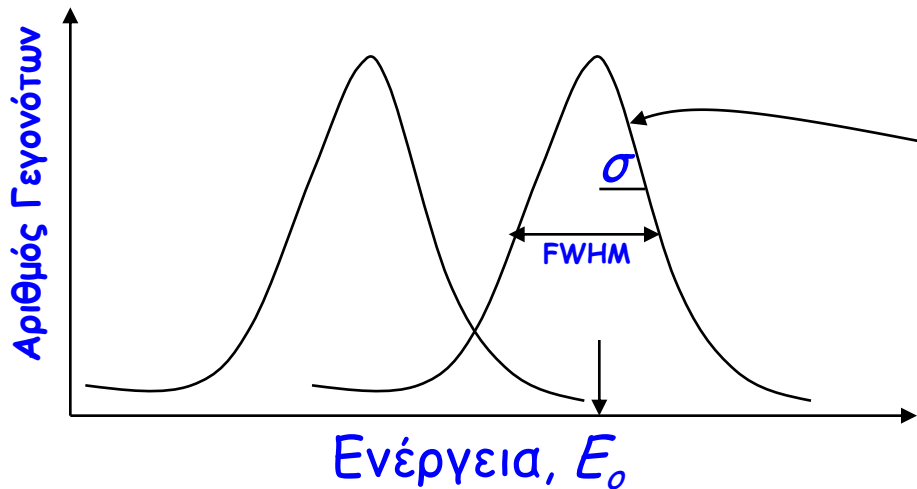
- Η σχέση μεταξύ της μετρούμενης μέσης τιμής $\langle z \rangle$ και της τιμής Z της αρχικής ποσότητας των εισερχομένων σωματιδίων στον ανιχνευτή θα πρέπει να καθορισθεί με τη διαδικασία του **βαθμονόμησης (calibration)** του ανιχνευτή σε μια μονοχρωματική δέσμη σωματιδίων. Η βαθμονόμηση θα μας δώσει μια σχέση της μορφής:

$$\langle z \rangle = cZ$$

- $c \rightarrow$ σταθερό "γραμμική"
- $c \rightarrow$ μεταβάλλεται με το Z "μη γραμμική"

Ενεργειακή Διακριτική Ικανότητα

- Η ικανότητα του ανιχνευτή να διαχωρίζει μεταξύ των ενεργειών δυο ακτινοβολιών. Μέτρο της διακριτικής ικανότητας → το πλάτος σ στο σημείο καμψής της γκαουσιανής

$$\frac{dN}{dE} = Ae^{-(E-E_0)^2/2\sigma^2}$$

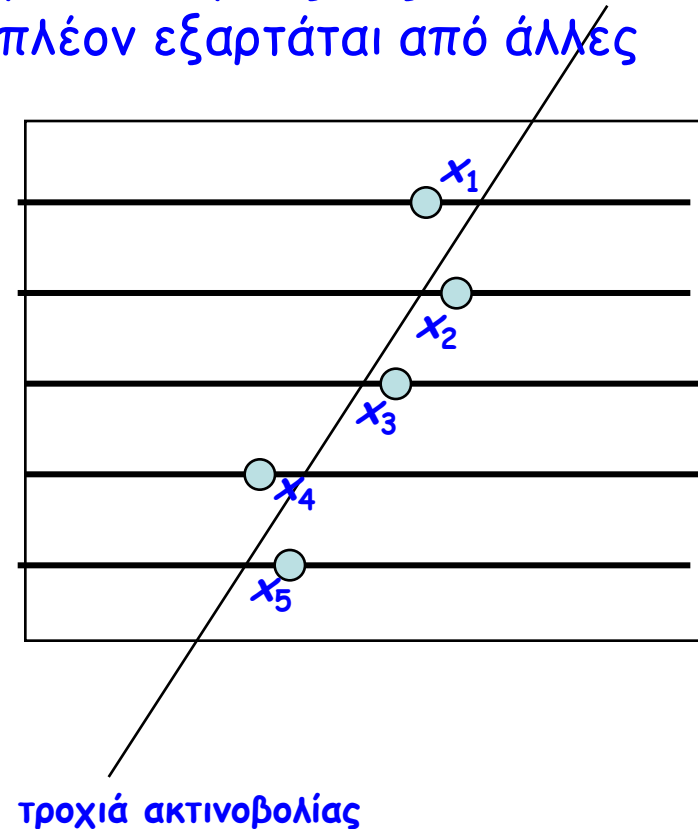
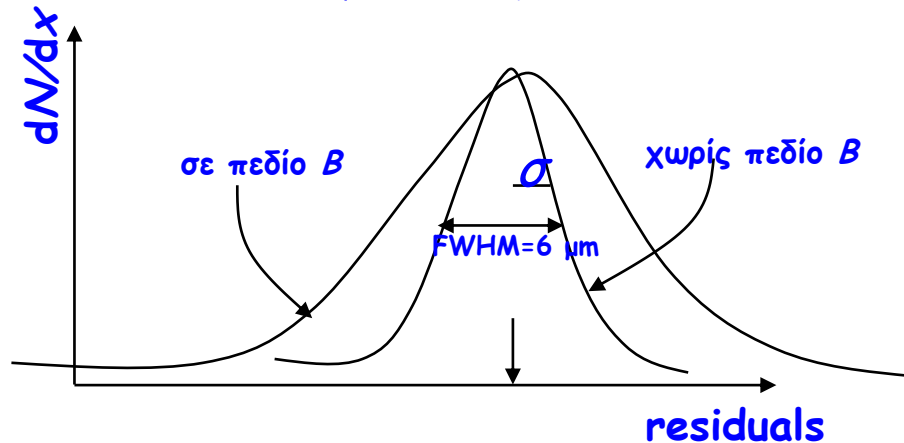
$$\sigma = \frac{FWHM}{2\sqrt{2\ln 2}} = \frac{FWHM}{2.36}$$

$$\delta E = \frac{\sigma}{E_0}$$

σχετική διακριτική ικανότητα για ενέργεια E_0

Χωρική Διακριτική Ικανότητα

- Η ικανότητα του ανιχνευτή να διαχωρίζει τη θέση μεταξύ των ιχνών που αφήνουν δυο ακτινοβολίες που ανιχνεύονται ταυτόχρονα από τον ίδιο ανιχνευτή.
- Μέτρο της ΧΔΙ είναι η τυπική απόκλιση σ ή το FWHM της κατανομής των διαφορών των ιχνών της ακτινοβολίας από την τροχιά που προσδιορίζεται από αυτά (**residuals**). Είναι συνάρτηση κυρίως της κατάτμησης (**granularity**) του ανιχνευτή και επιπλέον εξαρτάται από άλλες παραμέτρους (ενδογενείς ή εξωγενείς).
- Πχ: Ανιχνευτής μικροταινιών Si (ανιχνευτής στερεάς κατάστασης) η ΧΔΙ επιδεινώνεται παρουσία μαγνητικού πεδίου.

Ανιχνευτική Ικανότητα (Απόδοση) Ανιχνευτή

- Η πιθανότητα καταγραφής ενός παλμού από τον ανιχνευτή όταν ένα σωματίδιο εκπέμπεται σε μια στοιχειώδη αντίδραση λέγεται **Ανιχνευτική Ικανότητα ή Απόδοση** του ανιχνευτή. Επίσης το ποσοστό ανίχνευσης της προσπίπτουσας (ή εκπεμπόμενης) ακτινοβολίας στη μονάδα του χρόνου.

- Απόλυτη ή Ολική Ανιχνευτική ικανότητα
(**Absolute or Total Detection Efficiency**), ϵ_{TOT}

- Ενδογενή Ανιχνευτική ικανότητα
(**Intrinsic Detection Efficiency**), ϵ_{int}

- Γεωμετρική Ανιχνευτική ικανότητα
(**Geometrical/Acceptance**), ϵ_{geom}

$$\epsilon_{tot} = \epsilon_{int} \cdot \epsilon_{geom}$$

Συνάρτηση της ακτινοβολίας της ενέργειας
και του υλικού του ανιχνευτή

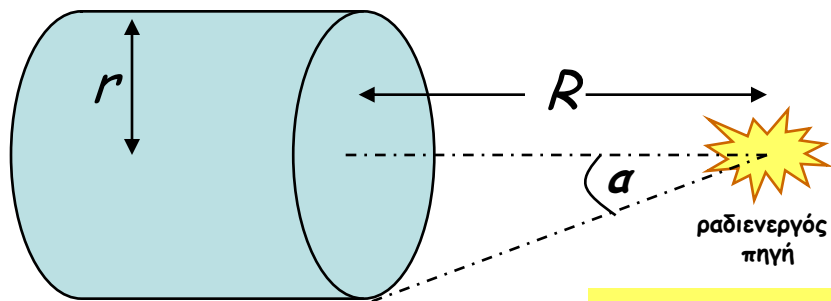
$$\epsilon_{int} = \frac{\# \text{ ακτινοβολιών που ανιχνεύονται}}{\# \text{ ακτινοβολιών που εισέρχονται}}$$

$$\epsilon_{tot} = \frac{\# \text{ ακτινοβολιών που ανιχνεύονται}}{\# \text{ ακτινοβολιών που εκπέμπονται από πηγή}}$$

Γεωμετρική Ανιχνευτική Ικανότητα

- Το ποσοστό της εκπεμπόμενης / προσπίπτουσας ακτινοβολίας μιας ραδιενεργού πηγής, που μπορεί να γίνει δεκτό από τον ανιχνευτή. Η γεωμετρική ανιχνευτική ικανότητα μπορεί να υπολογιστεί από τη γεωμετρία του ανιχνευτή με τη βοήθεια της στερεάς γωνίας Ω που αντιστοιχεί στην ενεργό περιοχή του ανιχνευτή:

$$\Omega = \int_D \sin \theta d\theta d\varphi$$

και θα έχει την έκφραση: $\epsilon_{\text{geom/accept}} = \frac{\Omega}{4\pi}$

$$\Omega = \int_D \sin \theta d\theta d\varphi$$

$$\Omega = 2\pi(1 - \cos \alpha)$$

$$\Omega = 2\pi \left(1 - \frac{R}{\sqrt{r^2 + R^2}} \right)$$

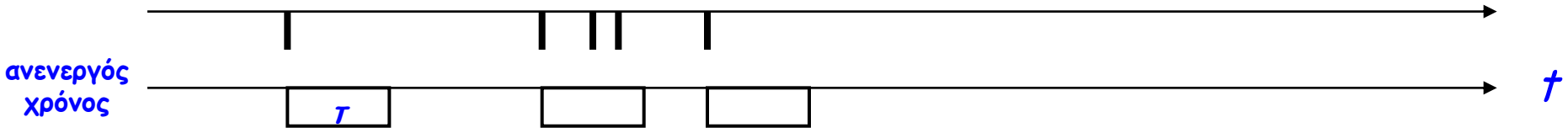
- Πχ Η επιφάνεια του ανιχνευτή είναι κύκλος ακτίνας r που βρίσκεται μπρος από μια ραδιενεργό πηγή σε απόσταση R

Για $r \ll R \rightarrow \epsilon_{\text{geom/accept}} = \frac{\pi r^2}{R^2}$

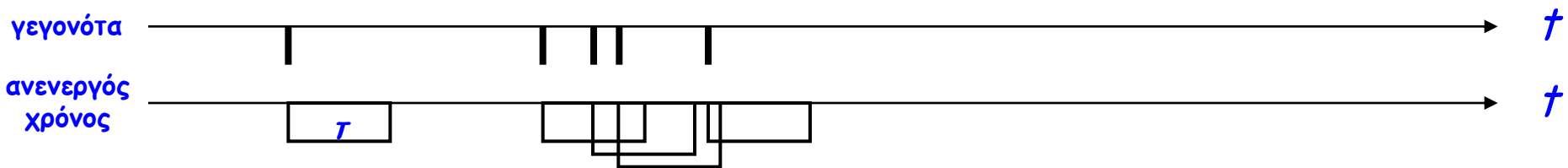
Ανενεργός Χρόνος (deadtime)

- Η ενδογενής ικανότητα του ανιχνευτή μπορεί να επιδεινωθεί αν ο ανιχνευτής δεν είναι ικανός να επεξεργαστεί ένα γεγονός διότι είναι απασχολημένος με το ένα προηγούμενο γεγονός. Αυτό το φαινόμενο συμβαίνει στις περιπτώσεις που ο ρυθμός καταγραφής γεγονότων είναι πολύ μεγάλος και ονομάζεται «**ανενεργός χρόνος**» (**deadtime**). Ο ανενεργός χρόνος σχετίζεται με την ικανότητα ανίχνευσης. Υπάρχουν δυο τρόποι μελέτης του ανενεργού χρόνου ενός ανιχνευτή

Non-Paralyzable deadtime model

Paralyzable deadtime model

Non-Paralyzable deadtime model

- R = αληθινός ρυθμός ακτινοβολίας, R' = ρυθμός καταμετρούμενων γεγονότων, τ = ανενεργός χρόνος για ένα γεγονός, τότε το ποσοστό ολικού ανενεργού χρόνου είναι $R'\tau$ και ο ρυθμός των αληθινών ακτινοβολιών που χάνονται είναι $RR'\tau$ που επίσης ισούται με $R-R'$, επομένως

$$RR'\tau = R - R' \Rightarrow R = \frac{R'}{1 - R'\tau}$$

- Για χαμηλούς ρυθμούς καταγραφής, $R' \ll 1/\tau$, γεγονότων

$$R \approx R'(1 + R'\tau)$$

Πχ: Ας υποθέσουμε $\tau=200$ μs και $R=30000$ counts/min, τότε ο αληθινός ρυθμός ακτινοβολίας θα είναι:

$$R = \frac{R'}{1 - R'\tau} = \frac{30000/60}{1 - 30000/60 \cdot 200 \times 10^{-6}} = 555.5 \text{ counts/s}$$

Και επομένως ο ανενεργός χρόνος είναι υπεύθυνος για τα χάνσιμο των:

$$\frac{R - R'}{R} = \frac{555 - 500}{555} = 10\% \text{ των counts}$$

Paralyzable deadtime model

- R = αληθινός ρυθμός ακτινοβολίας, R' = ρυθμός καταμετρούμενων γεγονότων, τ = ανενεργός χρόνος για ένα γεγονός. Θα καταγράφονται γεγονότα τα οποία καταφτάνουν σε χρονικά διαστήματα μεγαλύτερα από τ . Γνωρίζουμε ότι η κατανομή χρονικών διαστημάτων για ένα ρυθμό R είναι:

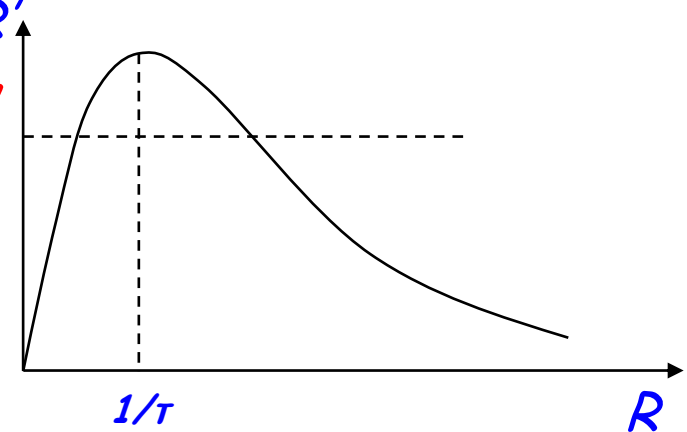
$$P(t) = \frac{1}{R} e^{-Rt}$$

- Η πιθανότητα να λάβουμε ένα χρονικό διάστημα $t > \tau$ θα είναι

$$P(t > \tau) = \frac{1}{R} \int_{\tau}^{+\infty} e^{-Rt} dt = e^{-R\tau} R'$$

και επομένως ο ρυθμός με τον οποίο αυτό συμβαίνει θα είναι:

$$R' = R e^{-R\tau}$$

Για χαμηλούς ρυθμούς καταγραφής γεγονότων, $R \ll 1/\tau$, θα ισχύει:

$$R' \approx R(1 - R\tau)$$

Μέτρηση Νεκρού Χρόνου

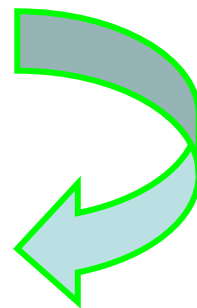
- Η κλασική μέθοδος της μέτρησης του ανενεργού χρόνου είναι η μέθοδος των «δυο-πηγών». Κατά τη μέτρηση, καταμετρούνται οι ρυθμοί R_1 της πηγής-1, R_2 της πηγής-2 και R_{12} των πηγών-1 & 2 ταυτόχρονα και ας υποθέσουμε ότι υπάρχει και ένας ρυθμός υποβάθρου R_b . Θα ισχύει η εξίσωση για τους αντίστοιχους αληθινούς ρυθμούς R_1 , R_2 , R_{12} , και R_b :

$$R_1 - R_b + R_2 - R_b = R_{12} - R_b \quad \leftarrow \text{Καθαροί αληθινοί ρυθμοί}$$

$$\Rightarrow R_1 + R_2 = R_{12} + R_b$$

$$R_1 = \frac{R_1'}{1 - R_1' T}, \quad R_2 = \frac{R_2'}{1 - R_2' T}, \quad R_{12} = \frac{R_{12}'}{1 - R_{12}' T}, \quad R_b = \frac{R_b'}{1 - R_b' T}$$

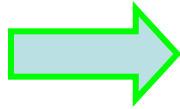
$$\text{για } R_b' T \ll 1 \quad \frac{R_b'}{1 - R_b' T} = R_b'$$

Μέτρηση Νεκρού Χρόνου

$$R_1' R_2' R_{12}' - R_1' R_2' R_b' - R_1' R_{12}' R_b' - R_2' R_{12}' R_b' \tau^2 \\ - 2 R_1' R_2' - R_{12}' R_b' \tau + R_1' + R_2' - R_{12}' - R_b' = 0$$

Αγνοώντας το
υπόβαθρο

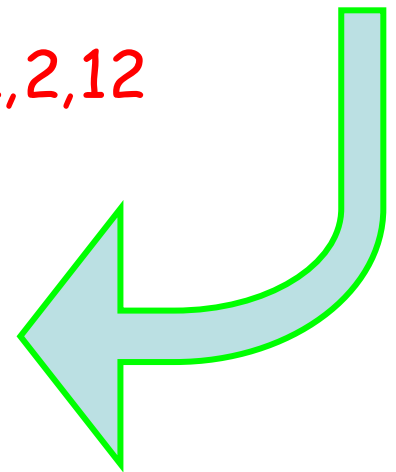

$$R_1' R_2' R_{12}' \tau^2 - 2 R_1' R_2' \tau + R_1' + R_2' - R_{12}' = 0 \\ \Rightarrow \tau = \frac{R_1' R_2' - R_1' R_2' R_{12}' - R_1' R_{12}' - R_2'}{R_1' R_2' R_{12}'}$$

Για ρυθμούς $\rightarrow$

$$\frac{1}{1 - R_i'} \approx 1 + R_i' \tau, \quad \forall i = 1, 2, 12$$

$$\Rightarrow \tau = \frac{R_1' + R_2' - R_{12}' - R_b'}{R_{12}'^2 - R_1'^2 - R_2'^2}$$

ΑΝΙΧΝΕΥΤΕΣ

Χρόνος Απόκρισης:

είναι ο χρόνος που απαιτείται να αποδώσει ο ανιχνευτής το ηλεκτρικό σήμα μετά την άφιξη της ακτινοβολίας.

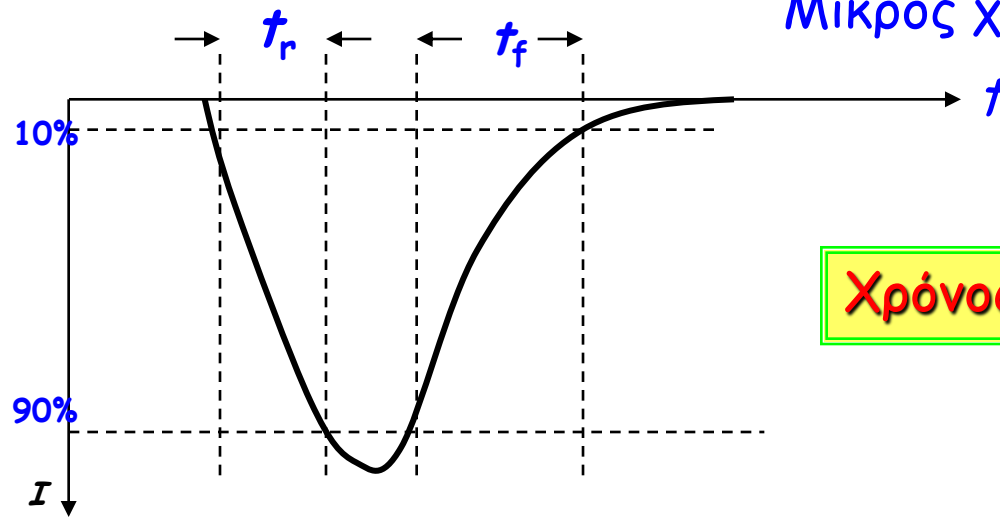
Χρόνος συλλογής φορτίου (charge collection time):

έχει να κάνει με ανιχνευτές ημιαγωγών.

Χρόνος Ανόδου t_r (rise time):

του παλμού που λαμβάνεται στην έξοδο του ανιχνευτή εξαρτάται από το χρόνο απόκρισης, την ολική αντίσταση και την ολική χωρητικότητα του ανιχνευτή.

Μικρός χρόνος Ανόδου => καλός χρονισμός ανιχνευτικού συστήματος.

Χρόνος Πτώσης (Καθόδου) t_f (fall time)